ODEN EN FRAGMENTEN VAN
SAPFO

VERTAALD DOOR

P.C. BOUTENS

WAARAAN IS TOEGEVOEGD ZIJN

"ODE AAN SAPFO"

ATLANTIS-SERIE

No. 9

A.A.M. STOLS, UITGEVER
'S-GRAVENHAGE
1943

M.S.C.
STEIN

Woorden hef ik van louter lucht, maar kostelijk voedzaam.

ODEN

GEBED AAN AFRODITA

Flonkertroonge onsterfelijke Afrodita,
Listenvlechtster, dochter van Zeus, u smeek ik:
Laat mijn hart, ontzagbre, door angst en pijnen
Niet overweldgen!

Naak ter hulpe, als ooit in 't verleên van ver gij
Mijnen roep vernaamt en verhooren wilde,
Uwen gouden wagen bespannend, vaders
Woning verliet en

Hierheen afkwaamt: schoone gezwinde musschen
Op hun wervelwiekende vleuglen voerden
Boven donkere aard van den hemel neêr u
Dwars door den aither.

Onverwijld genaakten zij. Gij, o zaalge, —
Glimlach overlichtte uw onsterflijk aanschijn —
Vroegt mij de oorzaak waarom ik leed, waarom ik
Riep naar uw bijstand;

Wat mijn driftbedronkene hart het liefst wel
Zag geschiên: 'Wie smacht gij dat Overreding
Leiden zal ter sponde uwer liefde? Wie, o
Sapfo, versmaadt u?

Als zij thans u vlucht — binnenkort vervolgt zij.
Weigert ze uw geschenken — zij eindt met geven.
Mint zij niet — zij zal overhaast beminnen
Ondanks zich-zelve'.

. . . Kom ook nu ter hulpe, en uit zware zorgen
Maak mij los: volvoer wat mijn harte hunkert
Dat gij zult volvoeren, en wees nog eens mijn
Strijdbare helpster!

HEIMELIJK VERLANGEN

Die man lijkt mij godegelijk te wezen,
Die van tegenover gezeten toehoort
Hoe gij vlak nabij in uw zoeten stemval
Over en weêr praat

En verlangenstekelend lacht, wat noodschiks
In mijn borst het hart mij in angsten opjaagt;
Immers amper zie ik u aan — geen woord meer
Laat zich verklanken,

Maar mijn tong blijft star en gebroken; aanstonds
Onderloopt een sijpelend vuur mijn leden,
Niet meer kan ik zien uit mijn oogen, gonzend
Suizen mijn ooren;

't Vocht breekt me alzijds uit, en van top tot teenen
Vangt mij beving, valer dan gras verbleek ik;
Nog een oogenblik, en in alverbijstring
Voel ik mij sterven.

ANAKTORIA IN AFWEZIGHEID GEDACHT

De één van ruiters, de ander van voetvolk, de aêr weêr
Roemt van schepen 't heir voor den schoonsten aanblik
Op de donkere aarde — doch ik: waar 't hart naar
Hunkert in liefde.

Al-licht kan 'k dat ieder aanneemlijk maken.
Immers die der menschen verscheiden schoonheid
Overschouwde, Helena, keurde als 't beste
Uit zich den man die

Heel 't ontzag van Troia te gronde richtte.
Om haar kind niet, niet om haar ouders dacht zij,
Maar zij liet zich blindlings door Kypris voeren
In haar verliefdheid.

't Hart valt licht te mennen voor Overreding
Af op 't doel waarvan zijn gedachten vol zijn:
Zoo naar Anaktoria die nu ver weg is,
Trekt mijn gedenken,

Van wie 'k liever zag den aanminngen voetstap,
't Stralend oogdoorschitterd gelaat dan al der
Lydiërs waagnen saam met de volgeruste
Strijdbare helden.

TROOST AAN ATTHIS OM ARIGNOTA

'k Droomde laatst,
Atthis, hoe Arignota die
Ons verliet, uit haar Sardes vaak
Hierheen spant tevergeefs haar heimwees aandacht.

Toen wij saam
Leefden, hield zij onwankelbaar
Der godinne evenwaardig u,
Vond meest vreugd aan uw zingen en uw dansen.

Nu blinkt ze uit
In de Lydische vrouwenschaar,
Als na de ondergegane zon
Rozevingrige maan alleen blijft schijnen.

Sterren al
Overstraalt zij en giet haar licht
Voorkeurloos op de zilte zee,
Voorkeurloos op de bloemenvolle velden.

Overal
Ligt de fonklende dauw gespreid,
Staan de rozen en 't veldkruid teêr
Vol in bloei met de honinggeurge klaver

Almaar doolt
Heen en weêr zij, en denkend aan
Lieflijke Atthis, verzwijmt haar geest
Van verlangen, haar hart hangt zwaar van kommer.

Helkeels roept
Ze ons te komen naar ginds tot haar . . .
Al-oor echoot de nacht den kreet
Onverstaan over glansgekruifde zee telore.

FRAGMENTEN

MANESCHIJN

Allerzijds versteken de sterren rond de
Schoone maan in 't donker haar glanzend aanschijn,
Nu zij weêr in zuivere volheid uitschijnt
Over de wereld;

Koel als heilig water verruischt de zilvren
Lichtvloed door de takken der appelboomen,
Van de blikkerblinkende blâren op ons
Druipelt de slaap neêr.

WEERZIEN

Kwaamt gij? Goed dat gij kwaamt! Naar u ging mijn
verlangen uit!
't Hart verkwikt gij mij, dat in gemis om u brandend was!
Wees ons welkom, en veelmaals welkom, en evenveel
Maal als gaat op den tijd sedert weg uit elkander wij
Zijn gescheiden . . .

NACHTEGAAL

Bode der lente, verlangenverklankende nachtgaal.

AFSCHEID

Tranen vind ik te storten geen;
Dood te zijn is mijn simple wil . . .
Zij — met weenen en klagen verliet zij mij.

Ja, en telkens herhaalde zij:
Wee, wat schriklijks beleven wij,
Sapfo! 'k Zweer u, gedwongen verlaat ik u!

't Antwoord dat ik haar gaf, was dit:
Ga in vreugde, en gedachtig blijf
Mijner: hoe we u behandelden, weet gij toch.

Zoo niet — ik voor mij wil altoos
(Gij, vergeet het!) wat wij van u
Teêrs en schoons ondervonden, gedachtig zijn . . .

TELEURGESTELD VERWACHTEN

De maan is onder —
En de Pleiaden —
Rond middernacht is 't —
Voorbij gaat de ure —
En ik, eenzaam slaap ik.

AAN EENE 'FILISTIJNSCHE'

Liggen zult ge in den dood, stof zonder naam, zonder
gedachtenis
Voor den komenden tijd, daar gij uw aandeel aan de rozen
mist
Uit 't Pïerische land; ook in de woonsteden van Hades doolt
Gij als glanslooze schim, dwarlt in den drom eeuwig-
verduisterden . . .

AAN ATTHIS

. . . Atthis, tijden geleden al was ik verliefd op u —
Een klein meisje geleekt ge mij zonder bekoorlijkheid . . .

AVONDSTER

Ster van den avond, die alles brengt wat de lichtende
daagraad verstrooide:
Het schaap brengt gij,
De geit brengt gij,
Haar kind brengt gij
Thuis aan de moeder.

AAN ATTHIS

Weêr schudt Eroos de ledenontbinder me,
't Bitterzoete onweêrstaanbare wangewrocht —
Maar u werd de gedachte gehaat aan mij,
Atthis: weg naar Andromeda fladdert gij.

ANTWOORD VAN SAPFO

OP DE VERSREGELS VAN ALKAIOS:

'Zoetlachsche heilge Sapfo, vioolgelokte,
'Iets zeggen wil ik, maar mij verweert de schaamte . . .'

Als naar iets eêls of schoons uw begeerte ging,
En niet uw tong iets leelijks te brouwen zocht,
Dan zou geen schaamte uw oogen vangen:
Open en heerlijk bespreken zoudt gij 't.

APPEL

Zooals 'n volrijpe appel aan 't uiteind roodt van zijn takje
Hoog in den top van den boom, dien de appelenplukkers
vergaten —
Neen, zij vergaten hem niet, zij vermochten hem niet te
bereiken . . .

LIER

Op, waak op, mijn godlijke lier,
En tot sprekend wezen word.

GOUD

Goud is immers een zoon van Zeus:
Hem vervreet geen mot of worm,
En van menschlijke harten 't man-
moedigste overweldigt hij.

RIJKDOM

Rijkdom zonder deugdzin is
Geen onschadelijk huisgenoot,
Maar de saamvermenging der twee
Gelukzaligheids top bewoont.

SCHROOM

Voor mij geen honing, voor mij geen angel!
Altijd meisje wil ik blijven!

GOUD

Want kuisch is het goud van roest.

SCHOONHEID

Die schoon is, is zoo ver ons zien gaat schoon;
Die schoon en goed is, is ook straks nog schoon.

VLEUGLEN . . .

Vleuglen schoot ik naar u als een kind naar zijn moeder.

ACHTERDOCHT

. . . of wie anders
Mint gij meer dan mij van de menschenkindren?

ONDANK

. . . want wie ik heb
Welgedaan, die schaden mij uitermaten.

BELIJDENIS

Maar ik bemin de prille teederheid,
En voor mij heeft de liefde van de zon
Behaald het stralende en het schoone.

TONG IN DRIFT

Als de drift in uw boezem opzet,
Hoed voor roekeloos blaffende tong u.

HAATDRAGENDHEID

Niet haatdragend van inborst ben 'k,
Maar ik heb het hart van een kind.

HYAKINTH

Zooals mannen bij 't hoeden van 't vee hyakinth in de bergen
Onder hun voeten vertreden; ter aarde de purperen bloem
ligt . . .

STANDVASTIGHEID

Nimmer omslaan jegens u schoonen kan mijns
Harten gezindheid.

STERVEN

Sterven is euvel: zoo toch wezen de goden
Uit; want anders waren zij zelf gestorven.

VERMANING VAN SAPFO

OP HAAR STERFBED GERICHT TOT DE AANWEZIGEN DIE ROUW-MISBAAR WILDEN MAKEN:

Niet oorbaar het is
Rouw te verruchtigen
In moezenbezocht
Huis: ons betaamt dit niet.

ODE AAN SAPFO

Weinig losse parelen uit het halssnoer,
Dofgestolde tranen van hel verlangen,
Van een kind van koningen, dat begraven
Werd in haar bruidsuur —

Enkle schelpen luid van het zuiver ruischen
Van de oneindge zee van uw dooden hartstocht
Hier waar naar den dorst van het zanden hoogland
Nimmer de vloed stijgt —

Nu de lente al zoel is van zomer, in den
Nacht doorzichtig-donker en bleek van sterren,
Als de zonneguldige wang van Zuidkind
Bleek is van hartstocht;

Nu de luwe geurengedrenkte winden
Aadmen over de aard de bestorven echo
Van den koelen eeuwigen gloed waarmeê haar
Goden beminden,

Weten aarde en hemel en al de sterren,
Door de zilvren zangen der latere eeuwen,
Niets dan 't gouden eindlijk hervonden hooglied,
Niets dan uw woorden:

't Zuiver lied dat stuwt door zijn vaste rhythmen
't Leven zelf, zijn levendgeheime schoonheid,
Als 't besloten bloed in de vaas van 't lichaam
Zingt op den hartslag.

Nu op 't heilig uur dat de duistre deuren
Laten los uit Hades' verdronken velden
Alwie moeder Aard van haar doode kindren
Roept in haar armen,

Klaart in diepe nis van den gouden schemer
Weêr uw hoog gelaat in den helm der haren;
Uwer slanke vingeren bleeke gratie
Leidt op het speeltuig

't Lied van vloeibaar vuur dat de doove sintlen
Uwer lippen warmt tot den gloed des levens;
Met der maten zwellende vluchten rijst uw
Ziel in uw oogen . . .

Zuster! Nimmermeer door den breuk der heemlen
Zal één ziel als gij uit den afgrond stijgen,
Zingen naakt en schoon voor het aangezicht der
Goden als gij zongt! . . .

Als de luide storm in het donker najaar
Bruisend opsteekt, golvende luchten mantel,
Om den wanhoopskreet van verloren zielen,
Dolende schimmen,

Varen, blanke vluchten op stille vleuglen,
Alzijds aan uit landen van dood en leven,
Uit de schemerrijken van slaap en droomen,
Zielen ontelbaar.

Zooals witte wolk aan den blooten hemel
Windloos aangedreven de gouden maan dekt,
Huift de breede dichtende drom uw klaarheid
Weg uit mijn oogen.

O de velen, o de verheerlijkt schoonen,
Mannen, vrouwen, maagden en blonde knapen,
Schoon als moeders droomen haar eerstgeboornen,
Brandend van naaktheid:

Alwie ongelescht door het leven droegen
Dorst naar liefde nimmer op aard gevonden,
Van wier oogen stralend en diep geen oogen
Rieden 't mysterie;

Alwie diepst gekrenkt in hun hoogst verlangen,
Zonder smaad of haat hunnen weg vervolgend,
Liefdes eengen eeuwigen naam beleden
Meer dan het leven;

Die voor wereld's donkere roode lusten
Hunner oogen zuiveren gloed bedekten,
Dat de dood zelf niet van die helle haarden
Doofde den lichtglans;

Die in heilger schaamte gesloten mantel
Zwijgend schrijden over het plein der aarde,
Slechts bekend en enkel bemind door 't oog der
Zalige goden:

Zonder kroon of mantel of aardschen bijnaam,
Naakt en schoon als geen van der dagen kindren,
Reien allen rondom uw zang den bloei van
Lippen en oogen.

In de breede golf van de glanzen schoudren,
Tusschen 't gouden net van de stralen oogen,
Opgevoerd met vleugelenlicht verlangen,
Sluit zich de ziel aan

*Bij uw luistrend koor op zijn vaart naar 't Westen,
Naar waar stijgt van ver uit den hellen afgrond
Van de oneindigheid het geruisch der waatren,
Grondlooze lichtvloed.*

*Aan den zoom dier zee van gelouterd sterlicht
Raakt de voet de zuivere zanden vloeren;
Allen vrij en allen gelijk in schoonheid
Treden de zaalgen.*

*O de velen, o de verheerlijkt schoonen,
Eindlijk eindlijk lesschend hun dorst oneindig
In den koelen louteren laaien vloed der
Eeuwige schoonheid!*

*Al den nacht geleiden uw gouden zangen
't Blijde spel, hun kussen van mond en oogen;
Aldoor nader tusschen de groote sterren
Schouwen de goden . . .*

*Als wen diepe sterkende slaap vervluchtigt,
En de schoone morgenbestraalde wereld
Nieuwe droom lijkt killer en doffer dan de
Droom die voorbij vlood:*

Enkle schelpen luid van het zuiver ruischen
Van de oneindge zee van uw dooden hartstocht
Hier waar naar den dorst van het zanden hoogland
Nimmer de vloed stijgt —

Weinig losse parelen uit het halssnoer,
Dofgestolde tranen van hel verlangen,
Van een kind van koningen, dat begraven
Werd in haar bruidsuur.

TEN GELEIDE

Aan de hemelstreek der Grieksche lyriek — tusschen het groote vaste-zonnenstelsel van Homeros en het felle brandpunt van Aischylos, dat al de verzwakte stralen van epos en lyriek opvangt en vereenigd en verhelderd uitstuurt over de baan der tragedie —, boven de vele verschemerde en vernevelde eenlingsterren om den duistergloeienden wrong van Pindaros, hooguit boven allen en allerwegen nabuurloos, de eenzame stralende ster van Sapfo.

Zij leefde om en bij 600 v. Chr. en werd geboren te Eresos of te Mytilene op Lesbos. De schaarsche en weinig betrouwbare berichten omtrent haar maatschappelijk en huiselijk leven, meest misvattingen te goeder trouw van onbegrepen scherts en laster, kunnen niet dienstbaar gemaakt worden tot een diepere waardeering der enkele overgeleverde gedichten en fragmenten. De hooge waarheid echter, uit den hartslag van haar eigen uitingen te beluisteren, is van zoo zuiver en onmiskenbaar echt gehalte, haar vlucht stijgt zoo onmiddellijk uit de persoonlijke verhoudingen op tot het goddelijke algemeen-menschelijke, dat de overgegeven aandacht het gemis aan lagere bizonderheden eer op prijs stelt dan betreurt. Wat wij van Sapfo willen weten, moeten wij uit haar eigen woorden puren.

Evenals de goddelijke verbeeldingen die den naam dragen van Platoons Dialogen, hier op deze aarde wortelen in de manmanlijke liefde en uit haar hartebloed de sappen putten tot den bloei die als een dauw van sterrebloesem boven onze hoofden onverwelkbaar de eeuwen heeft doorgeurd, — zoo stijgen de verrukkingen van Sapfo ten hemel op de vleugelen eener eveneens gelijkgeslachtelijke, hier vrouwvrouwlijke liefde. En zooals Platoon vóór en boven alles minaar is ge-

weest, zoo is Sapfo onder de Grieksche dichters vóor en boven alles minnares, of liever zij is de eenige minnares onder hen allen. Want de liefde in al haar schakeeringen wordt door die anderen wel op velerlei wijs gevierd en bezongen als een maatschappelijke plicht, een gezonde sport, een gelukzalig tijdverdrijf, een tijdelijke zegen of kwelling – maar bij niemand dan Sapfo verschijnt zij als de allesinnemende allesdoordringende levensfunctie. Voor Sapfo is haar liefde de onverdeelde leefbezigheid der onverdeelde persoonlijkheid. Niet met het lichaam, niet met den geest, niet met het hart bemint zij, zij bemint met haar onverdeelde wezen en verwijlt geen ademtocht buiten den 'waanzin, waaraan hij die de schoonheid mint, deel moet hebben om een verliefde genoemd te worden'. Niets is zij, en niets wil zij zijn dan minnares, en ziet, al de gaven der Moezen en Chariten worden haar omniet geschonken. De natuur openbaart zich aan haar als aan geen Helleen vóor of na haar. Haar lied dat de ademtocht zelf der ziel is, is doortrokken van de natuur zooals de zang van den nachtegaal en de stilte van den Meinacht ineenvloeien. Wie den zegen heeft gekend Sapfo in haar zuiverheid te beluisteren, voor hem worden alle smalende en vergoelijkende oordeelen in hun dwaasheid duidelijk en waardeloos. De spottende verguizing van den lagen wellusteling, de schalksche schimpscheuten der Atheensche komediedichters, de commentaren der vroegchristelijke zedepredikers, de benepen moderne beschuldigingen van onfatsoenlijkheid, de niet minder benepen aantijging van fatsoenlijkheid door de ridders van de filistijnsche figuur, die haar hartstochtlaaiende gedichten pogen te veronnoozelen tot een soort muffe kostschoolpoëzie. Het is alles het zelf-

verdoovend gekakel in het drekkig-donkere hoenderhok, dat zich wijsmaakt den opstijgenden leeuwerik te overstemmen. Het wordt hem tevens duidelijk hoe Sapfo's oudere tijd- en landgenoot Alkaios haar 'de heilige' heeft genoemd; hoe de goede wijze Soloon den wensch uitte, vóor zijn dood nog een gedicht van Sapfo te leeren om beter te kunnen sterven; hoe Platoon haar als tiende onder de Moezen opnam, en hoe alle waarachtige dichters van alle eeuwen haar onvoorwaardelijke bewondering en eerbied hebben toegebracht.